

TỔNG CỤC THỐNG KÊ

**BÁO CÁO TỔNG HỢP
KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU KHOA HỌC
ĐỀ TÀI CẤP CƠ SỞ**

**ĐỀ TÀI: “BIÊN SOẠN TỪ ĐIỂN BA THỨ TIẾNG
(VIỆT – PHÁP – ANH)”.**

Đơn vị chủ trì: Viện Khoa học Thống kê.
Chủ nhiệm: ThS. Nguyễn Thị Thu Huyền

HÀ NỘI, NĂM 2006

6676
19/11/07.

DANH SÁCH NHỮNG NGƯỜI THỰC HIỆN CHÍNH

Chủ nhiệm đề tài: ThS. Nguyễn Thị Thu Huyền

Các thành viên thực hiện chính tại Việt Nam:

PGS. TS. Tăng Văn Khiên	Viện Trưởng Viện Khoa học Thống kê
CN. Lê Văn Duy	Phó Viện Trưởng Viện Khoa học Thống kê
ThS. Nguyễn Bích Lâm	Phó Viện Trưởng Viện Khoa học Thống kê
ThS. Đỗ Trọng Khanh	Vụ Trưởng Vụ Phương pháp Chế độ Thống kê
CN. Đào Ngọc Lâm	Phó Vụ Trưởng Vụ Phương pháp Chế độ Thống kê
CN. Đỗ Văn Huân	Nghiên cứu viên Viện Khoa học Thống kê
CN. Lê Thanh Mai	Cán bộ Tổ chức hỗ trợ phát triển trao đổi về công nghệ kinh tế (Adetef) tại Việt Nam

Dưới sự hỗ trợ kỹ thuật của đội ngũ cán bộ làm từ điển của Viện Thống kê và Nghiên cứu Kinh tế quốc gia (INSEE) của Pháp.

LỜI NÓI ĐẦU

Năm 2005, Lãnh đạo Tổng cục Thống kê giao cho nhóm nghiên cứu gồm một số chuyên gia của Viện Khoa học Thống kê và Vụ Phương pháp Chế độ Thống kê tiến hành biên soạn từ điển thống kê ba thứ tiếng Việt – Pháp - Anh (gọi tắt là từ điển ba thứ tiếng).

Trên cơ sở các thuật ngữ dịch từ cuốn từ điển đối chiếu Pháp – Anh, danh mục các từ có trong cuốn Từ điển Thống kê Việt Nam xuất bản năm 1977 và kết quả nghiên cứu của đề tài khoa học “Biên soạn từ chuẩn thống kê Việt Nam” do TSKH Lê Văn Toàn làm chủ nhiệm, Nhóm Biên soạn từ điển ba thứ tiếng đã khẩn trương chọn lọc để hệ thống lại thành danh mục từ điển ba thứ tiếng (Bản dự thảo lần đầu) với tổng số khoảng 3000 từ. Danh mục dự thảo này đã được nhóm nghiên cứu mang theo sang làm việc trực tiếp với chuyên gia làm từ điển thống kê của Pháp trong đợt khảo sát tại Paris vào tháng 6 năm 2005.

Phía Pháp đánh giá cao sự cố gắng của nhóm nghiên cứu vì đã hết sức khẩn trương hoàn thành tập bản thảo để kịp đưa đi làm việc. Tuy nhiên cũng trong đợt làm việc này, các chuyên gia đã sửa trực tiếp vào những từ cần thiết và họ cũng đã góp ý kiến “Danh mục từ đưa ra ở đây còn thiếu nhiều thuật ngữ thống kê, nhất là những thuật ngữ liên quan đến toán học. Ngược lại danh mục từ dự thảo còn có khá nhiều từ kinh tế mà thực tế không gắn với thống kê”. Như vậy yêu cầu của giai đoạn tiếp theo là vừa phải bỏ bớt những từ xa với thống kê, vừa phải bổ sung thêm những từ cần thiết.

Trước thực tế đó và trên cơ sở bản danh mục từ điển dự thảo, Viện Khoa học Thống kê quyết định đưa nội dung nghiên cứu trên đây thành một đề tài khoa học cấp cơ sở mang tên “BIÊN SOẠN TỪ ĐIỂN THỐNG KÊ BA THỨ TIẾNG VIỆT – PHÁP – ANH” và giao cho ThS. Nguyễn Thị Thu Huyền làm chủ nhiệm với sự cộng tác trực tiếp của các chuyên gia thuộc nhóm nghiên cứu từ điển Việt – Pháp - Anh

của Tổng cục Thống kê và một số chuyên gia biết tiếng Pháp từ các cơ quan bên ngoài.

Quá trình nghiên cứu được tiếp tục tiến hành như sau:

I. XÁC ĐỊNH NGUYÊN TẮC BIÊN SOẠN

Việc biên soạn từ điển được tiến hành dựa trên các nguyên tắc cơ bản sau:

- Số từ đưa vào danh mục phải bao gồm toàn bộ những thuật ngữ có trong từ điển thống kê mà Tổng cục Thống kê sẽ giải thích (danh mục này được thống nhất khi Lãnh đạo Tổng cục chính thức thống qua). Đồng thời sẽ bổ sung thêm những từ thống kê chưa được giải thích hoặc những từ không phải là thống kê nhưng gắn với thống kê và cần cho yêu cầu tra cứu để nghiên cứu thống kê (số từ có trong từ điển thống kê cần giải thích chiếm khoảng 1/3 tổng số từ có trong từ điển thống kê ba thứ tiếng).

- Các thuật ngữ được chia thành 7 nhóm từ liên quan đến các nhóm nghiệp vụ, trong mỗi nhóm sẽ xếp thứ tự theo anphabê của 3 thứ tiếng theo trật tự: Việt – Pháp - Anh, Pháp – Việt– Anh và Anh – Việt - Pháp.

- Các thuật ngữ trùng nhau về ngữ nghĩa nhưng có nhiều cách gọi khác nhau, được tính là một thuật ngữ được cách nhau bởi dấu phẩy (,).

- Các thuật ngữ hầu hết được dùng ở dạng danh từ, tính từ.

II. QUÁ TRÌNH NGHIÊN CỨU BIÊN SOẠN TRONG NĂM 2006 ĐƯỢC TIẾN HÀNH THEO CÁC BƯỚC SAU:

Bước 1: Soát xét lại danh mục các từ đã soạn trước đây, bỏ bớt những từ xét thấy không phù hợp, chỉ giữ lại những từ đúng nghĩa là thuật ngữ thống kê, bao gồm đầy đủ số từ có trong từ điển thống kê giải thích và các từ không cần giải thích hoặc chưa có điều kiện giải thích nhưng cần thiết cho quá trình nghiên cứu thống kê và những từ không phải là thống kê nhưng gắn với thống kê và cần cho việc tra cứu khi nghiên cứu và triển khai công tác thống kê.

Theo yêu cầu đó, đề tài chỉ giữ lại được khoảng 50% số từ đã dự thảo lần đầu trong năm 2005 và bổ sung thêm 50% số từ mới được dịch ra từ Từ điển Thống kê 3 thứ tiếng: Trung – Pháp – Anh (cuốn Từ điển này do chuyên gia Pháp giúp đỡ cơ quan thống kê Trung Quốc biên soạn). Do cuốn Từ điển Thống kê Trung Quốc gồm nhiều thuật ngữ toán học nên chỉ chọn ra khoảng 1500 từ, trong đó có khoảng 400 từ trùng với số từ đã có trong dự thảo. Thêm vào đó đề tài cũng tham khảo thêm một số thuật ngữ trong các tài liệu khác do chuyên gia Pháp giới thiệu trên internet.

Trên cơ sở những thuật ngữ trên chúng tôi đã biên soạn được danh mục từ trên 3000 từ, xếp tất cả các từ theo thứ tự anphabê của tiếng Việt và tiếng Pháp. Số từ này đã được một số chuyên gia biết tiếng Anh soát xét sau đó được gửi đi Pháp để các chuyên gia làm từ điển bên Pháp sửa chữa và hiệu đính lại.

Khi rà soát, các chuyên gia Pháp đã tiếp tục đề nghị bỏ đi những từ chưa phù hợp, hoặc trùng lặp hoặc còn lỗi tiếng Pháp và tiếng Anh, các từ mà họ thấy còn phải sửa (ở Pháp có mỗi một chuyên gia người Việt biết ba thứ tiếng: Pháp, Việt và Anh tham gia).

Bước 2: Trên cơ sở ý kiến đóng góp lần thứ nhất của các chuyên gia Pháp, Ban Chủ nhiệm đề tài chúng tôi xem xét từng từ chuyên gia đã góp ý kiến và trình nhóm chuyên gia biên soạn từ điển để sửa chữa.

Sau khi lãnh đạo Tổng cục chính thức thông qua danh mục từ điển thống kê giải thích, Ban chủ nhiệm đề tài cho bổ sung các từ này vào danh mục và tiến hành cho dịch sang tiếng Anh và tiếng Pháp các từ mới bổ sung hoặc sửa chữa theo danh mục chính thức (Tên các thuật ngữ Lãnh đạo Tổng cục duyệt chính thức thay đổi khá nhiều so với các tên gọi trước đây đặc biệt là ở các phân thống kê nghiệp vụ).

Phân chia các từ thành 7 nhóm phù hợp với từng nghiệp vụ bao gồm: Thuật ngữ về lý thuyết thống kê, toán học và tin học ứng dụng trong thống kê; Thuật ngữ thống kê Tài khoản quốc gia; Thuật ngữ thống kê nông, lâm nghiệp và thủy sản; Thuật ngữ thống kê công nghiệp và xây dựng, Thuật ngữ thống kê

thương mại, dịch vụ và giá cả; Thuật ngữ thống kê dân số và lao động; Thuật ngữ thống kê xã hội môi trường. Tuy nhiên trong một vài trường hợp cụ thể việc phân chia cũng chỉ có nghĩa ý nghĩa tương đối. Trong mỗi nhóm từ sắp xếp theo anphabê của cả 3 thứ tiếng.

Chuyển tất cả danh mục các từ đã biên soạn cho các Vụ nghiệp vụ liên quan trong Tổng cục Thống kê và các chuyên gia biết tiếng Anh tham gia sửa chữa.

Trên cơ sở ý kiến đóng góp và sửa chữa của các vụ cũng như các chuyên gia, Ban Chủ nhiệm đề tài cùng với một số chuyên gia biết tiếng Pháp và tiếng Anh rà soát toàn bộ thuật ngữ đã chốt lại, rồi gửi sang Pháp lần thứ hai để chuyên gia Pháp rà soát, sửa chữa, đối chiếu biên soạn giúp.

Lần này thuật ngữ được gửi thành hai đợt. Đợt 1 gồm nhóm thuật ngữ về Lý thuyết thống kê, toán, tin học và thống kê tài khoản quốc gia. Phía Pháp đã giúp rà soát và gửi cho phía Việt Nam toàn bộ thuật ngữ thuộc các chuyên ngành nêu trên và gửi trả lại cho phía Việt Nam trong một thời gian ngắn (số thuật ngữ này chiếm gần 2/3 tổng số từ có trong từ điển). Đợt 2, gửi toàn bộ các thuật ngữ thống kê thuộc phần nghiệp vụ thống kê nông, lâm nghiệp và thủy sản; thống kê công nghiệp, xây dựng; Thống kê thương mại, dịch vụ, giá cả; thống kê dân số, lao động và thống kê xã hội, môi trường.

Sau khi nhận được toàn bộ kết quả biên soạn đề nghị sửa chữa bổ sung của Pháp, Ban chủ nhiệm đề tài rà soát lại lần cuối cùng, xem xét đề nghị từ phía chuyên gia tiến hành sửa chữa. Danh mục từ điển cuối cùng bao gồm 3585 từ, được chia ra như sau:

SỐ LƯỢNG TỪ PHÂN THEO CHUYÊN NGÀNH THỐNG KÊ

1	Lý thuyết thống kê, toán và tin học trong công tác thống kê	1258
2	Thống kê tài khoản quốc gia	1013
3	Thống kê nông, lâm nghiệp và thủy sản	164
4	Thống kê công nghiệp và xây dựng	153
5	Thống kê thương mại, dịch vụ và giá cả	251

III. HƯỚNG DẪN CÁCH SỬ DỤNG QUYỂN TỪ ĐIỂN

Các thuật ngữ trong từ điển được sắp xếp theo ba cách: Việt – Pháp – Anh; Pháp – Việt – Anh và Anh – Việt – Pháp, nên rất thuận lợi cho nhu cầu tra cứu của người sử dụng.

Ở mỗi cách sắp xếp đều có mục lục trong đó ghi rõ số trang bắt đầu của từng nhóm thuật ngữ chuyên ngành. Trong đó mỗi nhóm thuật ngữ chuyên ngành đều được sắp xếp theo thứ tự anphabê.

Chính vì vậy khi bắt đầu tra cứu, người sử dụng trước hết xác định rõ từ cần tra cứu thuộc cách sắp xếp thứ nhất, thứ hai hay thứ ba. Sau đó xác định xem từ tra cứu có thể thuộc nhóm chuyên ngành nào, và lần theo thứ tự anphabê để tìm ra từ tra cứu tương ứng.

* *

*

Trên đây là giới thiệu vắn tắt kết quả và quá trình biên soạn cuốn Từ điển Thống kê ba thứ tiếng Việt – Pháp – Anh. Trong quá trình biên soạn, chúng tôi nhận được sự hợp tác rất chặt chẽ của tổ chuyên gia thống kê của Tổng cục Thống kê, của các chuyên gia tiếng Pháp trong nước và sự giúp đỡ nhiệt tình có hiệu quả của các chuyên gia Pháp. Thay mặt Ban chủ nhiệm đề tài xin chân thành cảm ơn sự hợp tác và giúp đỡ đó.

Tuy nhiên đây là cuốn từ điển thống kê ba thứ tiếng đầu tiên được biên soạn, thời gian biên soạn ngắn, cán bộ biên soạn chưa phải đã có nhiều kinh nghiệm nên chắc chắn sẽ còn những sai sót nhất định. Ban chủ nhiệm đề tài mong nhận được sự đóng góp ý kiến của Hội đồng và bạn đọc./.

MỤC LỤC VIỆT - PHÁP - ANH

	Trang
1 Lý thuyết thống kê, toán và tin học	8
2 Thống kê tài khoản quốc gia	34
3 Thống kê nông, lâm nghiệp và thủy sản	57
4 Thống kê công nghiệp và xây dựng	61
5 Thống kê thương mại, dịch vụ và giá cả	65
6 Thống kê dân số và lao động	72
7 Thống kê xã hội, môi trường	81

TT	Tiếng Việt	Français	English
1	án phẩm điện tử	publication électronique	electronic publication
2	an toàn dữ liệu	sécurité des données	data safety, data security
3	ảnh hưởng thu nhập	effet de revenu	income effect
4	ảnh hưởng, tác động	influence	influence
5	áp dụng, đưa ra áp dụng, ứng dụng	application	application
6	bậc	degré, grade	grade
7	bậc tự do	degrés de liberté	degree of freedom
8	bậc tự do nhánh	degrés de liberté d'un canal	channel degree of freedom
9	bách phân vị	centiles	centiles
10	bài toán quy hoạch tuyến tính	problème de programmation linéaire	linear programming problem
11	bài toán tìm cực trị	problème de détermination des valeurs extrêmes	extreme value determining problem
12	bản đồ	cartogramme	cartogram
13	bản đồ số	carte numérique	digital map, numerical map
14	bản đồ thống kê	carte statistique	statistical map
15	bán độc lập	quasi indépendance, indépendance approchée	quasi-independence
16	bản ghi	enregistrement	record
17	bản kế hoạch	document de programme	planning paper
18	bản trung vị	quasi médiane	quasimedian
19	bản tuyên bố	déclaration	statement
20	bảng	table, tableau	table
21	bảng cân đối đơn	table de balance simple	single balance table
22	bảng cân đối kép	table de balance double	binominal balance table
23	bảng hỏi	questionnaire	questionnaire
24	bảng hỏi điều tra	questionnaire d'enquête	survey questionnaire
25	bảng ngẫu nhiên	table de contingence	random number table
26	bảng thống kê	tableau statistique	statistical table
27	bảng tính	tableau	work sheet
28	bảng tổng hợp, bảng phức hợp	tableau à plusieurs entrées	complex table
29	bảng tương quan	tableau de corrélation	correlation table
30	báo cáo	rapport	report
31	báo cáo kinh doanh	rapport d'activité	business report
32	báo cáo kinh tế	rapport économique	economic report
33	báo cáo thống kê	rapport statistique	statistical report
34	báo cáo thống kê định kỳ	rapport statistique périodique	periodical statistical report
35	báo cáo thu nhập	déclaration de revenus	income statement
36	bảo đảm, mức độ bao quát, phạm vi	couverture, garantie	guarantee, coverage
37	bảo mật dữ liệu	donnée confidentielle	confident data
38	bảo mật, riêng tư	confidentiel	confidential
39	bất đẳng thức Bonferroni	inégalité de Bonferroni	Bonferroni inequality
40	bất đối xứng	asymétrie, dissymétrie	asymmetry, dissymmetry
41	biến ẩn	variable latente	latent variable
42	biến ảnh hưởng, biến tác động	variable déterminée, variable expliquée	effect variable
43	biến chuẩn tắc	variable canonique	canonical variable
44	biến cố định	variable de contrôle	fixed variable
45	biến cố ngẫu nhiên	événement aléatoire	random event
46	biến cố, sự kiện	événement	event
47	biến điều kiện	variable conditionnelle	conditional variable
48	biến độc lập	variable indépendante	independent variable
49	biến độc lập trong hàm hồi quy	régresseur	regressor
50	biến độc lập tuyến tính tốt nhất	régresseur linéaire optimal	optimum linear regressor
51	biến đổi	variable aléatoire	variate
52	biến đổi lập	variable antithétique	antithetic variable
53	biến động của thị trường	fluctuation de marché	market fluctuation
54	biến động theo mùa vụ	variations saisonnières	seasonal variation
55	biến động trong thời gian ngắn	fluctuation de court terme	short term fluctuation

TT	Tiếng Việt	Français	English
56	biến được giải thích	variable expliquée	predicated variable
57	biến giả	variable indicatrice, variable dichotomique	dummy variable
58	biến giải thích	variable explicative	explanatory variable
59	biến góc	variable angulaire	angular variable
60	biến lý thuyết	variable théorique	theoretical variable
61	biến ngẫu nhiên	variable stochastique	random variable
62	biến ngẫu nhiên chuẩn	variable normale standard	standard normal variable
63	biến ngẫu nhiên rời rạc	variable discrète	discrete variable
64	biến ngoại sinh	variable exogène	exogenous variable
65	biến nhị phân	variable dichotomique, variable binaire	dichotomous variable, binary variable
66	biến nội sinh	variable endogène	endogenous variable
67	biến phụ thuộc	variable dépendante	dependent variable
68	biến quan sát được	variable observable	observable variable
69	biến rút gọn	variable aléatoire réduite	reduced variable
70	biến số, lượng biến	variable	variable
71	biên soạn dữ liệu	préparation des données	preparing data
72	biến tiêu chuẩn	variable centrée réduite	standardized variable
73	biến tương đối	variable relative	relative variable
74	biểu đồ	diagramme à images, pictogramme	pictogram
75	biểu đồ cao thấp	diagramme en pics et en creux	high-low graph
76	biểu đồ dạng logarit	diagramme logarithmique	logarithmic chart
77	biểu đồ diện tích	diagramme par superficies	area chart
78	biểu đồ giai đoạn	diagramme de phase	phase diagram
79	biểu đồ hạng	graphique des étendues	range chart
80	biểu đồ hình cột	diagramme par colonnes	column chart
81	biểu đồ hình mạng nhện	diagramme d'araignée	spider chart
82	biểu đồ hình quạt	diagramme circulaire	circular chart
83	biểu đồ kiểm soát	carte de contrôle	control chart
84	biểu đồ kiểm soát chất lượng	carte de contrôle d'acceptation	acceptance control chart
85	biểu đồ luỹ tiến	diagramme en rose	rose diagram
86	biểu đồ phần trăm	diagramme de pourcentages	percentage diagram
87	biểu đồ thống kê	diagramme statistique	statistical chart
88	biểu đồ tượng hình	diagramme figuratif	object chart
89	biểu mẫu báo cáo thống kê	formulaire de rapport statistique	statistical report form
90	biểu mẫu thống kê	formulaire statistique	statistical form
91	bình phương tối thiểu gián tiếp	moindres carrés indirects	indirect least squares
92	bình phương tối thiểu hai bước	doubles moindres carrés	two-stage least squares
93	bình phương tối thiểu nội bộ	moindres carrés internes	internal least squares
94	bình phương trung bình	carré moyen	mean square
95	bình phương trung bình khác biệt	carré moyen des différences successives	mean square successive difference
96	bình phương trung bình ngẫu nhiên	carré moyen de contingence	mean square contingency
97	bình quân theo thời gian	moyenne temporelle	time average
98	bước ngẫu nhiên	promenade aléatoire	random step
99	bước quá độ	phase de transition	transition stage
100	cận biên	marge	margin
101	cân đối các phương trình kinh tế vĩ mô	bouclage des équations macro-économiques	balancing macroeconomic equations
102	cân đối chung	équilibre général	general balance
103	cân đối từng phần	équilibre partiel	partial balance
104	cân đối ưu tiên	balance favorable	favorable balance
105	cân đối, cân bằng	équilibre	balance, equilibrium
106	cập nhật	actualisation	update
107	cập nhật dữ liệu	donnée d'actualisation	updating data
108	câu hỏi đóng	question fermée	close question
109	câu hỏi mở	question ouverte	open question
110	câu trả lời	réponse	response, answer